

УДК 94(477.8):355.316“1939 – 1941”

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2019.179335>

Василь Ільницький, доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
Микола Галів, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

УКРАЇНСЬКІ, ПОЛЬСЬКІ, ЄВРЕЙСЬКІ УЧИТЕЛІ ТА УЧНІ ДРОГОБИЧЧИННИ ЯК ОБ'ЄКТ РАДЯНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ (1939 – 1941 РР.)

У статті розглянуто застосування радянською владою у 1939 – 1941 рр. репресій щодо українських, польських і єврейських учителів та учнів на Дрогобиччині. Досліджено, що представники радянських органів влади з недовірою ставилися до місцевого вчительства, яке опинилося під значним ідеологічно-пропагандистським та репресивним тиском. Об'єктами радянських репресій ставали українські і польські вчителі та учні, що проводили “антирадянську діяльність” яку формі агітації, так і шляхом участі в підпільних організаціях. Єврейські учні і вчителі також брали участь у антирадянському підпіллі, приєднуючись найчастіше до польських організацій і груп.

Ключові слова: учителі; учні; шкільництво; репресії; Дрогобиччина 1939 – 1941 рр.; українсько-польсько-єврейські відносини.

Літ. 22.

*Vasyl Ilnytskiy, Doctor of Sciences (History), Associate Professor,
Head of the History of Ukraine Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

*Mykola Haliv, Ph. D. (Pedagogy), Associate Professor of the History of Ukraine Department,
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*

UKRAINIAN, POLISH, JEWISH TEACHERS AND STUDENTS OF THE DROHOBYCH REGION AS THE OBJECT OF THE SOVIET REPRESSIONS (1939 – 1941)

The article examines the use of repression by Ukrainian authorities in 1939–1941 against Ukrainian, Polish and Jewish teachers and students in Drohobych. The methodology of the study is based on the principles of historicism, systematic, scientific, verification, authorial objectivity, moderate narrative constructivism, as well as the use of general scientific (analysis, synthesis, generalization) and special-historical (historical-genetic, historical-typological, historical-systemic). The scientific novelty of the article is that for the first time materials concerning teachers and students of educational institutions of the Drohobych region of Ukraine as victims of the Soviet totalitarian regime were synthesized.

It has been investigated that representatives of the Soviet authorities mistrusted local teaching, which was subjected to considerable ideological-propaganda and repressive pressure. In addition to peer-review (“development”), bullying, arrests and deportations were used against teachers and students in general schools. The target of Soviet repression became Ukrainian and Polish teachers and students who carried out “anti-Soviet activities” both in the form of agitation and through participation in underground organizations. Jewish students and teachers also participated in the anti-Soviet underground, most often joining Polish organizations and groups. It is summarized that over 60 students and almost 40 teachers – Ukrainians, Poles, Jews of Drohobych region became the object of Soviet repression (persecution, arrests and deportations) in 1939 – 1941.

Keywords: teachers; pupils; schooling; repression; Drohobych region in 1939 – 1941; Ukrainian-Polish-Jewish relations.

Постановка проблеми. Українсько-польсько-єврейські взаємини у Східній Галичині, зокрема на Дрогобиччині, впродовж першої половини ХХ ст. позначилися впливом різноманітних суспільно-політичних, етнічних, соціальних трансформацій, які специфічно відбилися на історичній долі зазначених національних спільнот. Попри наявність певного національно-політичного протистояння між українською, польською та єврейською громадами (насамперед їх політичними

представництвами), в умовах Другої світової війни вони стали об'єктом агресивного тиску з боку тоталітарних держав – СРСР та гітлерівської Німеччини, зазнаючи утисків, переслідувань і репресій. Не були винятком й учасники освітньої сфери суспільства – учителі та учні шкіл різного рівня, щодо яких представники окупаційних властей здійснювали відповідну ідеологічно-пропагандистську, соціальну та (і на цьому наголосимо) силову політику. Незгодні з нею освітяни та їхні вихованці ставали об'єктом різного

роду репресій, які першою найбільш комплексно застосувала радянська влада починаючи з вересня 1939 і до червня 1941 рр.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми, пов'язані з радянізацією західноукраїнського шкільництва 1939 – 1941 рр., широко відображені в історичній літературі. Так, радянські історики В. Варецький, І. Кошарний, Т. Соколовська винятково позитивно оцінювали усі перетворення у сфері освіти західних областей УРСР, замовчуючи негативні тенденції. Сучасні українські історики В. Баран і В. Токарський, М. Галів, В. Ковалюк, О. Рубльов та Ю. Черченко, Б. Ступарик, Б. Ярош, польські вчені В. Бонусяк, А. Гловацький у своїх дослідженнях різнобічно і в основному об'єктивно окреслюють ставлення радянської влади до учительської інтелігенції, при цьому наводять і пов'язані з Дрогобищиною факти. Щоправда, питання щодо застосування репресій до вчителів та учнів наразі потребує доопрацювання у зв'язку з появою нових джерельних даних.

Мета статті – проаналізувати прояви репресивної політики радянських властей щодо українських, польських, єврейських учителів та учнів Дрогобицької області УРСР у 1939 – 1941 рр.

Виклад основного матеріалу. Характеризуючи політику радянських властей щодо вчительського та учнівського контингенту освітніх установ Дрогобищини в окреслений період, відзначимо, що одним із ключових підходів була недовіра нового режиму до місцевих педагогічних кадрів. Вона виявлялася передовсім у посадовій дискримінації – перевага у призначеннях на посаду директора чи завуча школи майже завжди надавалася учителям, скерованим зі східних областей УРСР. Усі директори середніх шкіл (на вересень 1940 р. у Дрогобицькій області їх налічувалося 35) були “скеруванцями”, натомість колишніх місцевих керівників переводили, у кращому разі, на посаду заступника. Наприклад, директором школи № 1 м. Дрогобича у січні 1940 р. став Олександр Дегтярьов, а попередній очільник цієї колишньої української гімназії Михайло Бараник виконував функції завуча [8, 187]. Місцеві вчителі могли стати керівниками лише неповносередніх та початкових шкіл за умови демонстрації відданості ідеям та заходам нової влади. Так, місцеві педагоги В. Панас і Л. Кузяр стали директорами, відповідно, Самбірської НСШ № 4 та Вільхівцівської НСШ (Лісківський район) [2, 3; 6, 2].

Задля пильного контролю, з перших тижнів утвердження радянської влади органи НКВС почали створювати систему політичної

інфільтрації вчителів. Для нагляду у школах використовували учнів, директорів, завучів, агітаторів, піонервожатих та комсоргів, а також деяких батьків. “Горе учителеві, – писав М. Синиця, згадуючи становище педагогів в умовах радянського режиму на Самбірщині, – коли у його селі заляглося кубло комсомольців. Кожна каналія того кубла мала обов'язок слідкувати за словом, ділом, а то й думкою вчителя, словом, була його чортом-хранителем” [9, 2]. Особливо спецоргани цікавилися тим, хто з учителів був офіцером резерву, громадським і державним діячем, що розповідав на заняттях, яке його реальне ставлення до комуністичної влади. Підозрілих педагогів допитували, застерігали, змушували до регулярного відмічання в НКВД, наказували залишити прикордонну смугу, заарештовували і висилали в глибокий СРСР [13, 431].

Репресії проти педагогічних кадрів розпочалися уже через кілька днів після вступу Червоної армії на терени Західної України. Причому першого удару зазнали поляки. Власне, однією з перших радянських жертв у Дрогобичі був учитель біології з гімназії ім. Владислава Ягайла Антоній Огневський – близький родич польського генерала Токаржевського [12, 127]. 2 жовтня 1939 р. було заарештовано директора цієї ж гімназії Тадеуша Каньовського [12, 407]. Цього ж місяця співробітники НКВС арештували вчительку школи с. Вацевичі Анну Оконьову, яка до війни активно займалася патріотичним вихованням місцевих учнів-поляків. Щоправда, у дорозі до Львова їй вдалося втекти з потягу [22, 36]. Дещо пізніше репресії торкнулися й українських учителів. Так, 17 грудня 1939 р. заарештовано вчителя з села Майничі Івана Юрківа, який згодом перебував у Дрогобицькій в'язниці [7, 174]. У Стрию протягом перших місяців більшовицької влади було схоплено учителів П. Кобата, М. Веселовську, Д. Колодницького, Яворського, В. Лужецького, шкільних інспекторів І. Калиняка та В. Данилківа. На початку 1940 р. радянські спецоргани заарештували деяких педагогів колишньої Стрийської української гімназії (подружжя Ковалів, учителя малярства Б. Яцкевича, учителя руханки О. Ставничого), а також директора школи в Нежухові, відомого громадського діяча Дмитра Винницького [4, 58 – 59].

Чимало вчителів постраждало від декількох виселенських акцій, які проводилися у лютому, квітні та червні 1940 р. проти поляків, але зачепили й українців. Зокрема, учительку з Борислава Софію Чосновічову було вивезено до Сибіру 10 лютого 1940 р., а її колегу з цього ж міста Софію

Кулиняк 14 квітня 1940 р. вислано в Казахстан [7, 165; 15, 24]. Зі Стрия вивезено родину гімназійного професора Войцовича та учительки Софії Охримович [4, 59]. 13 квітня цього ж року було схоплено інспектора шкіл у Бориславі Володимира Коцюбу з дружиною Марією та вивезено до Кустанайської області [7, 161]. Того ж дня депортовано з Дрогобича вчителів-поляків Марію Кавецьку, Михайлину Огневську, Марію Паячкову, із Підбужа – Станіславу Циковську [15, 10, 15 – 16, 36]. Із села Биків ще у березні 1940 р. вивезено на Кавказ учителя Йосипа Глухівського з родиною [7, 166]. Деяко пізніше (червень 1940 р.) така доля спіткала трускавецьких учителів Степана Капка (потрапив до Архангельської області) та Марію Улевич [7, 166; 15, 40].

Інших учителів було заарештовано і звинувачено у “зраді батьківщини” за участь у підпільних організаціях. Тісні контакти з ОУН підтримували вчителі Філомена Іванчук зі Стрия та Марія Мудра з Добромиля. Щоправда, восени 1940 р. (відповідно, 9 вересня та 23 жовтня) їх було заарештовано і в лютому 1941 р. засуджено до смертної кари на “процесі 62-х” у Дрогобичі [1, 120; 7, 166 – 167]. Учителя школи с. Стинави-Нижня Сколівського району Михайла Петрикана у 1940 р. було заарештовано за переправлення оунівці через кордон [14, 139]. У травні 1941 р. на судовому “процесі 39-ти” членів ОУН, що відбувався в Дрогобичі, до 10 літ ув’язнення засудили вчителя школи села Лімна (Турківський район) Петра Мудрого [10, 123].

До польського антирадянського підпілля (ЗВЗ) належали, зокрема, вчителька самбірської школи № 2 Гіацинта Марія Козловська [18, 7], подружжя педагогів початкової школи на Раточині в Бориславі Гелена та Адам Бедковські [21, 65 – 66], професор колишньої Бориславської гімназії Станіслав Шмідт [20, 15 – 16]. Г. Козловську та С. Шмідта було схоплено, відповідно, 23 березня і 6 квітня 1940 р. Крім того, у 1941 р. засуджено і страчено Йозефа Пачоху, вчителя географії Бориславської приватної гімназії [18, 8]. Колишня учителька ліквідованої радянськими властями філії українського приватного музичного інституту в Дрогобичі Ярослава Баранецька у 1940 р. підозрювалася працівниками органів НКВС у зв’язках з польською диверсійною групою, яка начебто діяла в Карпатах та на теренах Угорщини [14, 128].

Значного розмаху репресивна система набрала у перші дні німецько-радянської війни. У той час було заарештовано і знищено, зокрема, двох учителів колишньої української гімназії ім. І. Франка в Дрогобичі – Івана Чмолу та Дмитра Бурка [8,

191], а також схоплено вчителя музики Степана Огородника, педагогів Рудольфа Ленартовича і Олену Рафал [7, 160 – 161; 15, 13, 17]. В урочищі Гостиславле енкаведисти вбили директора Нагуєвицької школи Михайла Дрогобицького [3, 127, 228]. У Підбужі вони заарештували і ліквідували директора школи А. Юринця. Комарнівське НКВД у червні 1941 р. закатувало вчителя місцевої середньої школи Миколу Здерка [7, 80 – 81]. Тоді ж до Самбірської в’язниці енкаведисти запроторили учительку Дублянської СШ Софію Когутівну, де вона й загинула [11, 29]. У цілому майже 40 учителів – українців, поляків та євреїв Дрогобиччини у 1939 – 1941 рр. стали жертвами радянських репресій, будучи депортованими та заарештованими.

Серед значної частини учнів, як і педагогів та батьків, також наростало невдоволення новою владою. Особливо різко воно виявлялося серед учнів старшого віку, а також школярів польської національності. Так, молода вчителька перетвореної в десятирічку польської гімназії в Дрогобичі Марія Серватка, викладаючи географію, розповідала учням про “великий Радянський Союз – вітчизну пролетаріату”. “Пам’ятаю, – пригадує вона, – подала-м, що радянська промисловість виробила стільки-то мільйонів пар взуття, коли почувся голос Юрка Лідера: “То ніц дивного, що решта босими ходять” [12, 137]. Тож виховані в патріотичному дусі, часто члени колишнього харцежства, учні-поляки доволі критично ставилися до навчального матеріалу, що подавався в тепер уже радянській школі. Інколи вони навіть брали участь в діяльності польського антирадянського підпілля, виконуючи функції зв’язківців або “білих кур’єрів” – провідників для польських підпільників чи втікачів, яких за дорученням керівництва осередків ЗВЗ проводили таємними стежками до кордону і далі. Білими кур’єрами, зокрема, стали дрогобицькі школярі Тадеуш та Анджей Жцоки, 14-річний Владислав Осовський – учень колишньої гімназії в Турці.

Одним із проявів опозиційних настроїв української шкільної молоді стала протидія антирелігійному вихованню в радянській школі. Значна частина української молоді до війни брала участь не лише в пластових гуртках (таємних після 1930 р.), а й організаціях релігійно-виховного спрямування на зразок “орлів” чи марійських дружин. Прагнучи в умовах радянської дійсності продовжити традицію християнського виховання, українська молодь за сприянням церковних інституцій проводила підпільні зібрання релігійно-освітнього характеру. Так, протягом 1939 – 1941 рр. у церкві Св. Трійці м. Дрогобича під опікою пароха

о. Якіма Сеньківського таємно збиралися члени марійської дружини молоді колишньої української гімназії ім. І. Франка та марійської дружини пань (приблизно 40 осіб). Програма сходити включала спільну молитву, духовне повчання отця-проповідника, виголошення реферату або проведення дискусії на етично-релігійну тематику [5, 24]. Завдяки швидко налагодженій агентурі органи НКВС у 1940 р. виявили, що учасниками марійської дружини були учні-українці Любов Якубовська та Володимир Зуляк, з Дрогобича, Мирон та Олена Німилович з с. Унятичі, Степан Стецьків з с. Грушів, Лев Каленсовський з Трускавця [14, 135].

Деякі представники української молоді належали до ОУН, як наприклад, Василь Пристай з Трускавця, який навіть намагався перейти кордон, щоб вступити до воєнізованих формувань українських націоналістів (“українського легіону”) [14, 140]. Понад 30 учнів-українців 8 – 10 класів шкіл Дрогобича, Самбора та навколишніх сіл “розроблялися” органами НКВС за підозрою про належність до ОУН й трактувалися як можливі учасники планованого антирадянського збройного повстання [14, 143 – 148].

Органи НКВС відстежували настрої та діяльність і учнів-поляків. Уже в 1940 р. вони завели агентурну справу “Недобиті”, в якій “розроблялися” п’ять учнів одного з технікумів м. Борислава: Леопольд Таненбаум, Едуард Курек, Адольф Регавт, Мар’ян Вжаска, Антон Зінгер. Їх розглядили як “контрреволюційну групу”, яка має намір втекти за кордон, щоб у складі іноземних військ боротися проти СРСР [14, 122 – 123]. Дрогобицькі учні-поляки Антоній Деренговський, Леонард Матисякевич, Станіслав Стончак, на яких чекісти у 1940 р. завели агентурну справу “Чорні орли”, проводили “антирадянську діяльність” як молодіжна “контрреволюційна” повстанська організація [14, 137].

Водночас чекісти провадили й агентурну справу “Гімназисти”, стежачи і “розробляючи” учнів (поляків і євреїв) колишньої польської державної гімназії ім. Владислава Ягайла та низки інших шкіл Дрогобича: Мар’яна Батога, Мечислава Шимлера, Єжи Календовського, Здіслава Копачинського, Йосифа Вайкреба, Збігнева Роллевича, Лешека Жулькевича, Яна-Миколая Гекселя, Тадеуша-Здіслава Ліндера, Ванду Сваровську, Гелену Сваровську, Яніну Кобрин, Едуарда Взорека, Варвару-Ірину Тевлінку. Учні підозрювалися у проведенні антирадянської агітації, польській націоналістичній діяльності, спрямованої проти різних заходів радянської влади [14, 134].

Цілком можливо, що саме до цієї групи учнів працівники радянських органів держбезпеки вдалися до провокації, загальний зміст якої описав В. Будзінський на основі спогадів. Чекісти завербували одного з учнів колишньої гімназії ім. Владислава Ягайла на ім’я “П.” (його батько і брат перебували у підпіллі). Спочатку він доносив на своїх ровесників, а згодом отримав завдання утворити в школі антирадянську організацію. Ця провокація спрямовувалася на виявлення інакодумців. Енкаведисти постачали цього “шкільного агента” протирадянськими листівками, котрі той розповсюджував серед учнів. Незабаром в одному з класів було заарештовано 14 школярів, з яких лише трьох пізніше відпустили [12, 139].

Арешти учнів шкіл у 1939 – 1941 рр. були не таким уже й рідкісним явищем. Так, 23 березня 1940 р. було заарештовано учня бориславської гімназії Вітольда Невельського, родину якого депортували 13 квітня того ж року. Така ж доля спіткала іншого учня гімназії у Бориславі Владислава Ліщинського, ув’язненого 3 квітня 1940 р. [18, 7 – 8]. До речі, бориславчанин Ян Оначишин згадує, що в камері № 2 тюрми Дрогобицького обласного Управління НКВС зустрів двох учнів саме бориславської гімназії [16, 152]. Чимало учнів різних шкіл Дрогобича та Борислава було схоплено у квітні-травні 1940 р. Зокрема, 4 квітня заарештовано учня колишньої Дрогобицької польської гімназії Казимира Сваричевського, 9 травня ув’язнено ученицю Марію Войтович (Дрогобич), 4 травня – Зигмунта Новака, 15 травня – Едварда Станіславчака, 16 травня – Емілія Томаша Агагіна, того ж місяця – Єжи Лутовського (Борислав) [15, с. 19, 22, 23, 26, 27, 29]. У травні 1940 р. було схоплено й трьох учнів Стрийської СШ № 10: І. Заяця, О. Смика та Яворського [4, 59].

Подекуди учні шкіл ставали жертвами виселенських акцій. Так, учениці з Борислава Ірина та Євгенія (прізвища невідомі) у лютому 1940 р. були вивезені в Кустанай [7, 165]. 24 квітня 1940 р. у Бориславі схоплено та депортовано учня Юліана Богача, 9 травня у Дрогобичі – Тадеуша Ковальського, у серпні – Кароля Хіла [15, с. 6, 12, 23]. Існує твердження, що в квітні 1940 р. арештовано і вивезено без родин із Дрогобича 140 ліцеїстів. Однак Є. Пілецький спростовує його, стверджуючи, що за 21 місяць радянської влади було заарештовано не більше 30 учнів середніх шкіл [17, 54]. Для деяких із них висловлення антирадянських поглядів закінчилося трагічно. Так, жертвами НКВС в останні дні червня 1941 р. стали, зокрема, учні бориславських шкіл Єжи

**УКРАЇНСЬКІ, ПОЛЬСЬКІ, ЄВРЕЙСЬКІ УЧИТЕЛІ ТА УЧНІ ДРОГОБИЧЧИНИ
ЯК ОБ'ЄКТ РАДЯНСЬКИХ РЕПРЕСІЙ (1939 – 1941 РР.)**

Козловський і Едвард Лобаза, яких заарештовано 24 червня за необережні висловлювання, а також учениця Марія Шнабель. Їх тіла були знайдені у підвалах будинку Бориславського НКВД і перепоховані у спільній могилі на Гутовій Гірці 4 липня 1941 р. [7, 164; 19, 69 – 71]. Загалом, за нашими підрахунками, радянських репресій (переслідувань, арештів та депортацій) у 1939 – 1941 рр. зазнали понад 60 учнів – українців, поляків і євреїв Дрогобиччини.

Висновки. Отже, представники радянських органів влади з недовірою ставилися до місцевого вчителства, яке опинилося під значним ідеологічно-пропагандистським та репресивним тиском. Крім агентурного стеження (“розробки”), щодо вчителів та учнів загальноосвітніх шкіл застосовували залякування, арешти і депортації. Об'єктами радянських репресій ставали українські і польські вчителі та учні, що проводили “антирадянську діяльність” як у формі агітації, так і шляхом участі в підпільних організаціях. Єврейські учні і вчителі також брали участь у антирадянському підпіллі, приєднуючись найчастіше до польських організацій і груп.

Перспектива подальших досліджень полягає у з'ясуванні масштабів нацистських репресій щодо зазначеної соціальної категорії населення Дрогобиччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білий Д. Процес 64-х в Дрогобичі. *Дрогобиччина – земля Івана Франка: Збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів*. Т. 1. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Б.в., 1973. С. 115–123.
2. Бутенко А. Народний вчитель. *Більшовицька правда*. Дрогобич. 1940. № 278 (324). 29 листопада. С. 3.
3. Гром Г. Нагуєвичі. Дрогобич, 2002. 288 с.
4. Король В. Історія Стрийської гімназії. Стрий, 2000. Т. III (1933 – 1944). 92 с.
5. Купранець О. Марійські дружини у Дрогобичі в 1939 – 1941 р. *Дрогобиччина – земля Івана Франка: Збірник географічних, історичних, етнографічно-побутових матеріалів та мемуарів*. Т. 1. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1973. С. 168–170.
6. Лебедюк В. Виховувати і любовно вирощувати кадри. *Більшовицька правда*. 1940. № 239 (285). 12 жовтня. С. 2.
7. Літопис нескореної України: Документи, матеріали, спогади. Книга перша. Львів, 1993. 796 с.
8. Нариси з історії Дрогобича (від найдавніших часів до початку ХХІ ст.) / Наук. ред. Л. Тимошенко. Дрогобич: Коло, 2009. 320 с.

9. Синиця М. Учитель під большевицьким чоботом. *Самбірські вісті*. 1941. Ч. 27. 6 листопада. С. 2.

10. Тирик Я.В. До світла знань (з історії українського шкільництва бойківського села Лімна). Львів, 2009. 287 с.

11. Черевко В. Школа в селі Бабина Самбірського району: Нарис з історії шкільництва. Бабина, 2006. 80 с.

12. Budzyński W. Miasto Schulza. Warszawa, 2005. 453 s.

13. Głowacki A. Sowiesi wobec polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej. Wydanie II. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 1998. 695 s.

14. Pnytskyi V. Spotting and liquidation of Ukrainian, Polish and Jewish organizations in Drohobych by Soviet Repressive units (1940). *East European Historical Bulletin*. 2018. Issue 7. P. 120 – 150.

15. Lista Polaków aresztowanych, zamordowanych względnie wywiezionych z miasta Drohobecza i powiatu w czasie rządów sowieckich w latach 1939 – 1941 / zestawiona staraniem Polskiego Okręgu Komitetu Pomocy w Drochobyczu. Drochobycz, 1942. 42 s.

16. Onaczyszyn J. Wróciłem w niedzielę rano. *Ziemia Drohobycka*. 2007. Nr. 19-20. S. 28–53.

17. Pilecki J.M. 1939 – 1941. Ilu aresztowano? Ilu deportowano? *Ziemia Drohobycka*. 2002. Nr. 16. S. 53–59.

18. Pilecki J.M. Nikt nie przeżył! Boryslawski ZWZ w Kijowie 1941 r. *Ziemia Drohobycka*. 2002. Nr. 16. – S. 2–25.

19. Pilecki J.M. Ofiary NKWD z 1941 r. w Boryslawiu. *Ziemia Drohobycka*. 2002. Nr. 15. S. 66–84.

20. Pilecki J.M. Proces 27 boryslawian – Kijów 1941 r. *Ziemia Drohobycka*. 1996. Nr. 9. S. 14–16.

21. Rybotycki J. Dwie Schodnice – wieś i osada przemysłowa. *Ziemia Drohobycka*. 2007. Nr. 19-20. S. 65–66.

22. Sahaj T. Z Wacowic do Polski w jesieni 1945 r. *Ziemia Drohobycka*. 2001. Nr. 14. S. 35–40.

REFERENCES

1. Bilyi, D. (1973). Protoses 64-kh v Drohobychi [The process of the 64's in Drohobych]. *Drohobychyna – The Land of Ivan Franko: A Collection of Geographical, Historical, Ethnographic and Household Materials and Memoirs*. Vol. 1. Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto. pp. 115–123. [in Ukrainian].
2. Butenko, A. (1940). Narodnyi vchytel [People's teacher]. *The Bolshevik truth*. Drohobych. No. 278 (324). 29 November. P.3. [in Ukrainian].

3. Hrom, H. (2002). *Nahuievychi* [Naguevichi]. Drohobych, 288 p. [in Ukrainian].
4. Korol, V. (2000). *Istoriia Stryiskoi himnazii* [History of the Stryi Gymnasium]. Stryi, Vol. III (1933 – 1944). 92 p. [in Ukrainian].
5. Kupranets, O. (1973). *Mariiski druzhyny u Drohobychi v 1939 – 1941 r.* [Mari's Wives in Drohobych in 1939 – 1941]. Drohobychyna – The Land of Ivan Franko: A Collection of Geographical, Historical, Ethnographic and Household Materials and Memoirs. Vol. 1. Niu-York – Paryzh – Sydnei – Toronto, pp. 168–170. [in Ukrainian].
6. Lebediuk, V. (1940). *Vykhovuvaty i liubovno vyroshchuvaty kadry* [To cultivate and lovingly grow staff]. *The Bolshevik truth*. No. 239 (285). 12 October. p. 2. [in Ukrainian].
7. *Litopys neskorenoi Ukrainy: Dokumenty, materialy, spohady* [The Chronicle of Non-Indigenous Ukraine: Documents, Materials, Memories]. Knyha persha. Lviv, 1993. 796 p. [in Ukrainian].
8. *Narysy z istorii Drohobycha* (vid naidavnishykh chasiv do pochatku XXI st.) [Essays on the history of Drohobych (from ancient times to the beginning of the XXI century)]. (Ed.) L. Tymoshenko. Drohobych, 2009. 320 p. [in Ukrainian].
9. Synytsia, M. (1941). *Uchytel pid bolshevytskym chobotom* [Teacher under the Bolshevik boot]. Sambir news. Part. 27. 6 November. p. 2. [in Ukrainian].
10. Tyryk, Ya. V. (2009). *Do svitla znan (Z istorii ukrainskoho shkilnytstva boikivskoho sela Limna)* [To the Light of Knowledge (From the History of the Ukrainian School of the Boyko Village of Limna)]. Lviv, 287 p. [in Ukrainian].
11. Cherevko, V. (2006). *Shkola v seli Babyna Sambirskoho raionu: Narys z istorii shkilnytstva* [School in the village of Babina, Sambir district: Essay on the history of schooling]. Babyna, 80 p. [in Ukrainian].
12. Budzyński, W. (2005). *Miasto Schulza* [City of Schulz]. Warszawa, 453 s. [in Polish].
13. Głowacki, A. (1998). *Sowieci wobec polaków na ziemiach wschodnich II Rzeczypospolitej* [Soviets towards Poles in the eastern territories of the Second Polish Republic]. Wydanie II. Łódź, 695 s. [in Polish].
14. Ilnytskyi, V. (2018). Spotting and liquidation of Ukrainian, Polish and Jewish organizations in Drohobych by Soviet Repressive units (1940). *East European Historical Bulletin*. Issue 7. pp. 120–150. [in English].
15. *Lista Polaków aresztowanych, zamordowanych względnie wywiezionych z miasta Drohobecza i powiatu w czasie rządów sowieckich w latach 1939 – 1941* [List of Poles arrested, murdered or deported from the city of Drohobecz and the poviat during Soviet rule in the years 1939 – 1941] / zestawiona staraniem Polskiego Okręg. Komitetu Pomocy w Drohobyczu. Drohobycz, 1942. 42 s. [in Polish].
16. Onaczyszyn, J. (2007). *Wróciłem w niedzielę rano* [I came back on Sunday morning]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 19-20. S. 28–53. [in Polish].
17. Pilecki, J.M. 1939 – 1941. *Ilu aresztowano? Ilu deportowano?* [1939 – 1941. How many were arrested? How many were deported?]. *Ziemia Drohobycka*. 2002. Nr. 16. S. 53–59. [in Polish].
18. Pilecki, J.M. (2002). *Nikt nie przeżył! Borysławski ZWZ w Kijowie 1941 r.* [Nobody survived! Borysławski ZWZ in Kiev 1941]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 16. S. 2–25. [in Polish].
19. Pilecki, J.M. (2002). *Ofiary NKWD z 1941 r. w Borysławiu* [NKVD victims of 1941 in Borysław]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 15. S. 66–84. [in Polish].
20. Pilecki, J.M. (1996). *Proces 27 borysławian – Kijów 1941 r.* [Trial 27 Borislavians – Kiev 1941]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 9. S. 14–16. [in Polish].
21. Rybotycki, J. (2007). *Dwie Schodnice – wieś i osada przemysłowa* [Dwa Schodnice – village and industrial settlement]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 19-20. S. 65–66. [in Polish].
22. Sahaj, T. (2001). *Z Wacowic do Polski w jesieni 1945 r.* [From Wacowice to Poland in autumn 1945]. *Ziemia Drohobycka*. Nr. 14. S. 35–40. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 05.07.2019

“Щоб реалізувати свої мрії в реальній успіх, Ви повинні працювати. Працювати багато, наполегливо, постійно – це шлях до вдосконалення і максимальному результату”.

Джон Паттерсон
американський режисер, сценарист

